

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази сваког 15. и последњег у месецу. Претплата је за целу годину 3 ф., за 4 месеца 1 ф. а за Србију 8 динара годишње. Учитељи, који имају мању плату од 300 ф., богослови и приправници добијају лист у пола цене. Дописи и претплата шаљу се: Уредништву „Школског листа“ у Сомбор.

Бр. 20. У Сомбору 31. октобра 1883. Год. XV.

ОСВЕЋЕЊЕ НОВЕ САЛАШКЕ ШКОЛЕ У НОВОМЕ САДУ.

Овога лета подигнута је у Новоме Саду једна нова салашка школа и зваће се „ченејска школа“, јер се тако зову они салашци у том крају, а тако се зове и она срп. православна црква, која је тамо подигнута још из старијих година. А по свој прилици биће, да је тамо постојало какво село Ченеј па се при насељавању Новог Сада тамо раселило, а овде остала црква, салашци и име само.

Ова нова школа подигнута је тамо у начешћим и најимућнијим нашим салашима, те се и надамо, да ће на том месту најјаче посећивати деца школу ту, већ сад их има преко 40 пријављених ученика и ученица.

Школа је та освећена величанственим начином сад о крстову дну $14\frac{1}{26}$ септембра о. г. На освећењу том присуствовали су осим многобројног народа изасланици црквено-школске и политичне општине. Водоосвећење обавио је уз пуцњаву прангија парох салашки г. Јован Поповић и изговорио је народу том приликом леуу сходву беседу о важности школе и позвао је народ, да шаље сву своју децу уредно у ту школу. За г. парохом говорио је управитељ основ. нар. и више девој. школе г. А Варађанин следеће:

Високопоштована господо! Драга браћо!

Ни у једно доба људскога века није се толико радило и толико такмачило на просветном пољу колико се то данас опажа. Ту се сад на све стране отима, ради, ко ће више и боље наредити за просвету; а то отуда долази, што је свет познао, да је просвета данас најважнија чињеница, најјача основица што потпомаже и држи срећу, напредак, и будућност како појединог човека, тако и народа и државе. И ова наша српска православна општина, с поносом можемо рећи, била је свагда међу првима, која се такмачила за ову струку народну, на је с тим и стекла себи угледно место међу општинама наше широке државе.

Она је ето још пре 50 година подигла и ако и помоћу

народних прилога у крилу своје срп. велику гимназију, која се данас увршћује међу прве заводе државне ове врсте; она је тако и пре десет година примила у наручја своја и срп. вишу девој. школу. Заузимањем и помоћу синова ове општине поникло је овде и срп. народ. позориште; а упливом истих синова подигла се у вароши и она красна срп. основ. народ. школа у николајевској порти, што служи на понос народу, коме је намењена, и на дику и славу вароши, и онима, који су је засновали. Са тих својих лепих страна општинских и њених честитих синова стекла је ова општина поштовања у држави и поверења у народу своје: те је тако и одликована пресељењем „Матице Српске“ у њену средину. Та будна свест за народним бољитком прати и данас ову општину и њене синове, јер ево она не престаје приносити жртве на олтар просвете народње. И ова данашња светковина, ова нова зграда, нова весница народне лепше будућности показује нам јасно, да ова општина једнако тежи, да усрећи све синове своје, јер ево подиже и у овом раштрканом колу нашега народа један светиљак, који ће га чувати, да се не изгуби у таласима светског комешања и надметања. А то заузимање, тај рад, то је господо и браћо једна од најплеменитијих тежња, то је један од најкраснијих радова, који нама људма приличи, а најважнији, који нама Србима у део пада, јер је просвета наша данас једини штит против спољних непријатеља и најјача обрана против туђинштине, која нас ево опасује са свију страна и прети да нас својом јачом културом стесни и уништи; па те замке туђинске кадра је само просвета и добро васпитање раскинути, јер просвета је као оно миш, што полако разгриза окове незнања и ослобађа народну снагу и величину те тим постају и мали народи велики, и мале државе снажне. Васпитање је браћо врло важна ствар, и о њој би се дало много говорити, ал ми ћемо овде тек у кратко да обележимо њену важност.

Тек само васпитањем постаје човек прави човек а рођење је само зачетак човештва, васпитање развије дарове у човеку, који би без васпитања учмали и заспали, те би човек остао као животиња. Тако се прича, да је једно дете случајем неким доспело у шуму и ту је одрасло одгојено медведицом; то дете је до своје 6. године ходило на четир ноге као и животиња, лајало и мумлало као животиње и није знало говорити, ни мислити. А кад је допало опет у руке људи, постало је об-

разован човек, као и остали svet. Отуда се види, да васпитање преображује људе, подиже их до савршенства и красоте и даје им облик божанственог облича. Оно даје човеку и снаге, којом не распознаје само садашњост, него му даје способности, да може и у будућност загледати. Васпитање је велик чинилац у друштву човечијем, оно је кадро преобразити народе, преобразити род људски, а не треба му за то неколико векова, па ни неколико десетина година, него ако је добро удешено а оно је кадро извести то и за једно детињство. — С тога се данашњи мудри народи и напредне државе отимају тако јако за школе; а с тога сад тако јако и цене људе, који раде на просвети и сматрају се оно за највесније, најродољубивије и најбоље родитеље и старешине, који се за ово заузимају и који у овоме траже највеће благо за своју децу, за своје потомке, а државе и општине за своје грађане, јер то је оно благо, што се у светом писму спомиње: да га не једе црв и хрња и „да га не могу лопови подкопавати и красти.“ И нема деци већег душманина и горег непријатеља од родитеља, који своју децу не васпитавају.

Још пре 400 година рекао је немачки реформатор Лутер, да се на деци најлакше може заслужити пакао, па и наш мили песник Змај Јован Јовановић пева и данас овај стих: „А има л' већег срама и стида нег' свом чеду не дати вида“. Та само васпитана деца могу бити слава и понос родитеља, јер само у васпитаној деци спремају себи родитељи потпору за старост, спремају спокојан излаз са овога света, знајући, да остављају за собом честите и уважене људе, у чијем се животу продужује и њихов честит живот, по оној кинеској пословици: умрети и остати у спомену људи, значи вечито живети, а где ћете боље успомене, нег у своме честитом и ваљаном потомству. Помислите себи само ту тешку смрт оних јадних родитеља, који остављају за собом невапитану, неваљалу, или кривим васпитањем и науком изопачену децу; јер осим, што су их та деца за живота срамотила још је и то зло, што чак по смрти остаје на родитељима клетва и одговорност за сва њихова неваљалства, људи као људи чине оно, што су научили од својих старијих и за сва неваљалства и недотупавности дечије, криви су само старији.

Отуда се и каже: куд ће ивер од кладе и каква матка, таква Катка. Па за то ко децу своју доброме научи биће му добро, а ко их не уме да научи или нема каде, нека их преда

ономе, који уме, а то су данас школе и учитељи, то су заменици родитељски, на ако ништа друго, бар ће с тим скинути клетву са себе, и неће се моћи тужити деца њихова пред богом, као онај болесник Исусу Христу у купки Витезди: што није имао кога да га пусти у воду па да оздрави, а ове да нема ко да одведе у школу.

Општина је ето спремила и подигла ову лепу духовну купку и наместила анђела учитеља, који ће науку казивати и васпитаће неговати, само сад и Ви драги родитељи доводите дечицу своју овамо, да се обуку науком, да се задану св. православном вером и да се лече од предрасуда и обуче бољем и лепшем животу, разумнијем и напреднијем газдовању; јер и Исус Христос је казао не живи човек само о лебу, него и о речи божијој, а то значи: да човек не треба да се брине само шта ће јести, него и шта ће научити, јер човек је од душе и тела.

(Свршиће се)

ТУМАЧЕЊЕ

неких главнијих речи из опште педагогије.

1. *Аналитичка и синтетичка метода.* — Аналитички поступак иде од целине к деловима — растварање. Синтетички на против развија се од делова целини — спајање.
2. *Оцигледност* захтева, да се школска настава ослања — што је више могуће — на чулне угледе. Оцигледност у настави је збир свију чулних осећаја, који се односе на један исти предмет.
3. *Естетичко васпитање*, названо и естетички укус, то је развијена мисао за лепоту.
4. *Пажња* је концентрација свести у ужи, па с тога и боље осветљени круг представа.
5. *Педагошки барбаризам* је једнострано наказни правац у васпитању.
6. *Заповест* је васпитно средство, којим васпитач доводи свог питомца, да овај своју вољу потчини његовој.
7. *Појам* је нешто, што земишљеном предмету одговара. А то „нешто“ је представа.
8. *Свест* — *самосвест* је збир представа, које има човек у извесном тренутку.
9. *Образовање* је у опште давање облика према ономе, што је сурово, просто. Душевно (психолошко) образовање састоји се у особенем, постојањем развитку свести, или личности.
10. *Цивилизација* је процес, којим се из природног стања прелази у друштво.
11. *Концентрација наставе* је уређење, којим разноврсни наставни

предмети теже, да дођу у склад са свешћу. А то бива, кад се настава свију предмета у свезу доводи према мерилу њиховог унутарњег средства.

12. *Делуција* је извађање особеног из општега у облику закључка.

13. *Дефиниција* је потпуно излагање садржине неког појма набрајањем његових појединости.

14. *Педагошка дијететика* је скуп оних мера, којих се васпитање прихваћа, да се тело у питомца одржи здраво и као ваљано оруђе душе.

15. *Дидактика* је с једне стране *наука*, а с друге *вештина*. Предмет им је настава. С погледом на знање она је наука о настави; а с погледом на умење, она је вештина у настави.

16. *Управитељ* је предпостављени неког просветног завода, коме је као таковом поверено непосредно равнање тог завода.

17. *Школска дотација* је осигурање новчаних средстава за оснивање и издржавање школе.

18. *Енциклопедија педагошје*, то је збир педагошких наука. То је главна карта педагошког рада и поља.

19. *Васпитање* значи подизање, унапређење до извесне тачке савршенства.

20. *Педагогија* је с једне стране *наука*, а с друге *вештина*. Предмет им је васпитање. С погледом на теорију, или на знање, она је наука о васпитању; с погледом на праксу, или умење, она је вештина васпитања.

21. *Буквар* је човеку прва књига, која га уводи у друге књиге. Он је основна читанчица, која се највећма чита.

22. *Зашт* је непосредно васпитање, којим се с једне стране заповеда, а с друге обучава.

23. *Памћење* је снага непромењливе репродукције. Најизвренија особина му је верност.

24. *Генетичка метода* је, која се с обзиром на постанак неког предмета, или сазнањем предмета развија. Према томе постоји стварни и мислени генетички поступак.

25. *Историја педагошје*, историчка педагогија, или повесница васпитања је један део, који попуњује историју културе.

26. *Индукцијом* се у опште долази од посебног до општег путем апстракције.

27. *Катихетика* је вештина при настави помоћу питања и одговора — другим речима, то је *еротематичан* облик наставе.

28. *Дадилшште* је *Фридр. Фреблом* установљени завод за децу пре школског доба. Ту се хоће, да им се игром и забавом пружи васпитање, које ће из породице у школски живот целисходно да их уведе.

29. *Народниучитељ* је потстрекавајући, оживљавајући принцип у школи.

30. *Облик наставе* је начин, којим учитељ с ученицима ошћи при обучавању.

(По Линднеровој Енциклопедији васпитања.)

М. Н.

О УЧЕЊУ КЛАСИЧНИХ ЈЕЗИКА.

Већ од дуже времена подижу се са многих страна прекори против методе, којом се уче класични језици у гимназијама и која је поглавити

узрок, да постигнути резултати не стоје у никаквој сразмери са потрошеним временом. У том ће погледу бити интересантно, ако саопштимо, како су класичне језике учили *Шлиман*, славни испиталац грчких старина и *Фирхов*, исто тако славан лекар и природњак.

Шлиман је провео своју младост у борби са највећим бедама као трговачки шегрт, морнар, слуга, књиговођа и трговачки заступник. Пошто је без учитеља сасвим добро научио руски, дође г. 1846. у Петроград, где је идуће године отворио на свој рачун трговину и тек г. 1856. у 35. години својој, пошто се скоро десет година занимао искључиво својим послом, почео је да учи грчки. *Шлиман* је био неизмерно вредан трговац и труд његов донео му је плода, он је стекао знатно имање, тако да се г. 1863. могао да повуче натраг од посла и да се сасвим посвети проучавању грчких старина.

Како је *Шлиман* научио грчки, о том пише он сам овако: „Сада сам се занимао кроз две године искључиво са старогрчком литературом и то сам за то време прочитао курзорично скоро све старе класике, а Илијаду и Одисеју више пута. Од грчке граматике учио сам само деклинације и правилне и неправилне глаголе, а са учењем *граматикалних правила нисам губио ниједан тренутак свог скупоценог времена*; јер пошто сам видео, да од свију дечака, који се мучише и које мучише по гимназијама кроз осам година, а често и дуже, сухопарним граматикалним правилима, ни један једини није после у стању, да напише грчко писмо, а да не направи у њему стотину најгрубљих грешака, то сам морао да судим, да је по школама заведена метода сасвим погрешна. По моме мњењу може се до темељног знања грчке граматике да дође само праксом, т. ј. пажљивим читањем класичне прозе и учењем на памет узорног комађа из исте. Придржавајући се те сасвим просте методе научио сам старогрчки као какав жив језик. Тако пишем старогрчки сасвим течно и изражавам се у истом без икакве тешкоће о сваком произвољном предмету, а да се никад не огрешим о дух језика. Сва граматикална правила знадем потпуно, ако и не знам, да ли иста стоје у граматикама или не. И деси ли се, да когод у мојим грчким списима хоће да нађе грешке, то могу увек да му наведем доказ за тачност мога начина изражавања тим, што му рецитијем она места из класика, у којима се налазе обрти, што сам их употребио.“

О начину, како је *Фирхов* учио класичне језике, пише исти *Шлиману* овако: „До моје 13. године добијао сам приватну наставу у некој поморанској вароши. Мој последњи учитељ тамо био је други проповедник, ког се метода састојала у том, да ми је задавао да врло много *ex tempore* преводим и пишем; напротив *није ми задавао ниједно граматикално правило у правом смислу те речи, да га на памет учим*. Поред тог начина веселило ме учење старих језика у толикој мери да сам врло често израђивао сам за себе преводе и који ми нису задавани. Кад су ме послали у Кезлин у гимназију, био је управитељ исте тако задовољан са мојим латинским, да сам остао његов особити љубимац све до мог одласка из школе. Напротив није могао грчки учитељ, професор Грибен, да схвати, како може неко да зготови добар грчки превод, а да не зна на памет

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Бутманову граматiku и окривљавао ме управо да варам; ловио ме не-
престано да нађе код мене какво недозвољено помоћно средство и ма да
му то није пошло за руком, ипак ме је морио својим непрестаним потва-
рањем све до испита зрелости. На истоме испитивао ме је из Новог
Завета (грчки текст); кад сам добро одговорио, изјавио је искупљеним
учитељима, који су ми дали једногласно добру оцену, да ипак мора против
мене да гласа, јер нисам још морално зрео за свеучилиште. На срећу
остаде тај протест без успеха. Пошто сам испит положио, дам се на
посао и научим без ичије помоћи талијански.“

Неби ли могли професори класичних језика из тих изјава што да
науче ?

ШТА ЗНАМО О СУНЦУ.

(Свршетак.)*

Кад се сунце испитује дурбином, који јако увећава, онда се сем
пега виде на сунчаној плочи још и нека места, која су сјајнија него
укуина површина и која су названа *бакље*. Бакље се примећују на целој
сунчаној плочи, али се чини да су оне близу крајака према непосредно
им суседној површини сунца најсјајније. Многобројне бакље налазе се
увек у близини већих пега; често се виде групе од бакаља, близо којих
нема никаквих пега; често се нађу и на таквим местима, на којима се
никад пега не указују. Из неких чињеница се закључује, да се те бакље
састоје из нагомилане светле материје, које се вршак над онштом повр-
шином сунца налази. Мисли се да та светла материја долази из дубљих
слојева на сунцу и да по томе бакље — противно пегама — постају
од струја сарамерно топлијих материја, које одоздо горе избијају.

Кад се посмотри фотографија сунчане плоче или кад се непосредно
кроз дурбин гледа на сунце, онда се види, да обим сунчане плоче није
тако светао као средина. Отуд се закључује да је светао омотач сунца,
који се обично зове *фотосфера*, окружен сарамерно хладном апсорбујућом
атмосфером. По тој претпоставци мора светлост, која од неке одређене
тачке на обиму излази, много дужи пут кроз атмосферу да начини, него
светлост, која излази из средине; ова последња је дакле мање изложена
апсорпцији (упијању) и долази с тога много јача до нас. На том се основу
узима да сунце има атмосферу.

Кад је тотално помрачење сунца, онда се примећују неки наставци
ружичне боје, који личе на пламенове и који помрачену плочу неправилно
окружују. То су тако зване *протуберанције*. Испочетка се није знало
коме оне припадају, да ли сунцу или месецу, али сад је доказано, да су
протуберанције наставци сунца, који се преко 150.000 километара над
његовом површином издижу.

Спектроскоп је показао, да су протуберанције највећа у очи
упадајући делови једне бојадисане сунчеве атмосфере, тако зване *хромо-
сфере*, која онај део сунца, што се обично види, окружује, а средња јој

*) Наставак из 18. броја.

е висина од прилике 6000 километара. Из посматрања, чињених приликом помрачења г. 1870. и 1871., закључивано је, да су хромосфера и фотосфера одељене једна од друге густим слојем металних пара, који је приближно дебео око 1500 километара; том слоју приписује се појава *Фраунхоферових* пруга у сунчаном спектруму и из тог узрока назива се он *аисорбујући слој*.

Изван хромосфере са њезиним протуберанцијама налази се *круна* (*корона*), спољашни део сунца. Мисли се да се иста састоји из слабо светле материје, која се вероватно протеже на растојање од више него 1,500.000 километара. По спољашњем облику круне и непрестаним променама истог закључује се, да се распоређење светле материја мења.

На основу небројених посматрања *Фраунхоферових* пруга и сјајних пруга у спектруму дубљих делова сунчане атмосфере разређени су зраци, што од сунца долазе, у извесне групе, од којих се неке састоје из више стотина тих зракова и пронађене су као истоветне са сјајним (бојадисаним) пругама, што се виде у спектруму појединих наших метала.

По том слагању (коинциденцији) је извесно, да се та тела налазе и у сунчаној атмосфери. Али је доста од тих пруга, за које се не може да нађе одговарајуће тело на земљи, те је узрок њиховог постајања још неизвестан.

Спектралне пруге, што их даје сунчана атмосфера, нису све од једне дужине; оне се не протежу све до истих растојања од сунца. Проучавање тих разлика дозвољава, да се означи место, на ком се налази који од тих елемената у сунчаној атмосфери.

Врло далеко налази се траг неког непознатог тела, које је названо *хелијум*, а гас је, вероватно још лакши него водик и познаје се по једној пруги, која се налази у зеленом делу спектрума. Непосредно за њом јављају се водикове пруге, које су неједнаке дужине, а за њима све краће и краће пруге магнезијумове, калцијумове и натријумове. Најпосле се примећују групе пруга, које одговарају великом броју метала, међу којима су заступљени: гвожђе, никел, манган, хром, кобалт, баријум, цинак, титан и алуминијум. Том последњем слоју, који се састоји већином из групе, која даје *Фраунхоферове* пруге, приписује се потирање неког дела сунчаних зракова и он је дакле непосредни узрок оним црним пругама, што их видимо у сунчаном спектруму. С тога се он и зове, као што је наведено напред, *аисорбујући слој*.

Из укупности тих појава сједује, да се сунчана атмосфера састоји из реда слојева, у којима се налазе различна проста тела (елементи.)

Кад се прелази атмосфера од спољашњих региона, који се виде само кад је помрачење, на се даље иде према нижим регионима, онда сусретамо једно за другим елементе, што су озго наведени; на граници атмосфере је спектрум сасвим прост, а што даље бива све већма сложен; од сваког новог слоја, који придође старом, улазе у спектрум нове пруге и то тако даље иде догод се не дође до фотосфере.

Сунчану атмосферу можемо дакле да упоредимо са низом омотача, састављеним из разних елемената, који — да се ограничимо на само понате нам елементе — долазе од прилике у овом реду једни за другима:

У вишим регионима: водик. У средњим регионима: магнезијум, калцијум, натријум. У нижим регионима: гвожђе, никел, манган, хром, кобалт, баријум, бакар, цинак, титан и алуминијум.

Спектрална анализа показује дакле, да се сунце састоји поглавито из истих материја, које се и на нашој земљи налазе. Испитивање осталих звезда помоћу спектроскопа показало је то исто. Материја сунца и звезда истоветна је дакле са материјом наше земље. И како је важан тај доказ за нас! Да смо наопако од сунца, од звезда, од маглица, добили спектруме, који су сасвим различити од спектрума тела, што се налазе на земљи; да смо на сунцу, на звездама уместо пруга наших метала, наших елемената, видели тамо какве хијероглифе, без икакве сличности са спектрумима, које дају наша позната тела, онда би нам тиме био прекинут сваки сношај са звездама, основ свију наших представа о стању и нарави небеских тела био би разрушен; били би усамљени у средини васионе, осуђени да ју гледамо, а да ју никад не можемо да разумемо. У историји природних наука нема заиста веће чињенице, него што је доказ о истоветности материје у васиони, а тај доказ има да се захвали спектралној анализи!

СРПСКЕ ОСНОВНЕ НАРОДНЕ ШКОЛЕ У НОВОМЕ САДУ на крају школске 188²/₃ године.

Кад нисмо срећни да видимо извештаја о целокупном стању наших срп. основ. нар. школа у Аустро-Угарској или бар у опсегу митрополије карловачке, а оно нека буде бар оваки помесни извештаја, који ће у нечем поунити ту празнину, ил ће бар подстаћи раденике школства и просвете наше на већи и дурашнији рад на том пољу, те с тога износим ја овде извештај о нашим срп. основ. нар. школама за прошлу школ. 188²/₃ год., да тим поглавито подстакнем у народу већу вољу и више заузимања око школе.

По последњем попису варошком од 1880. г. било је у Н. Саду 8059 срп. православних душа заједно са салашанима. На том броју душа било је прошле школ. 188²/₃ год. оспособљене деце за школу од 6—12 године 513 мушких и 498 женских; свега: 1011.

Деце од 12—15 године било је те школ. године 175 муш. и 178 жен.; свега 353.

Укупан број за школу способне деце износио је те шк. год. 1364.

Од ових се уписало у срп. осн. народне школе 338 муш. и 278 жен. деце, свега 625. У течају године изостало је: 53 муш. и 46 жен., свега 99; умрло је 2, а остало до краја школ. године 524. Од тих је остало да понављају разреде 92, а оспособљено за прелаз у старије разреде 432 деце.

Осим ових било је те шк. год. наше деце између 6—15 године уписано у повторним школама 58, у срп. вишој девој. и срп. шегртској школи 154; у држав. грађанској, основној католичкој и приватним несрп. заводима било је 43; у срп. и државн. мађар. гимназији било је 64, свега 319. Кад се овај број дода оном броју уписане деце од 625, што смо

напред навели: онда се види, да је те шк. 188²/₃ г. ишло 944 детета у школу и то 530 мушке и 414 женске деце. Одузмемо ли овај број од броја за школу обвезне деце овде, показује се, да није ишло 158 мушке и 262 жен. деце, свега 420, свакако велик број; али, кад се узме, да има на нашим салашима до 300 за школу способне деце, која до сад нису имала своје школе онда нам на варош остаје тек нешто преко 100 деце, од 6—15 године своје што нису полазила школу, а то према досадањим приликама може се узети за повољан знак, јер је пређашњих година много већи тај број био.

Нови Сад има своју средишњу четвороразредну мушку и женску школу са 6 учитеља и 2 учитељице; има даље две предградске дворазредне смешане школе: алмашку и јовановску, са 2 учитеља и 1 учитељицом жен. ручног рада. На салашима има сад две школе: клисанску и ченејску, прва са шест разреда а друга за сад са два разреда смешане деце са по једним учитељем. Те тако укупно 12 разреда школских са 12 учитељских редовних снага и 1 помоћном учитељицом рада.

Осим тога има своју срп. вишу девојачку школу у средишњем здању, где су срп. основ. нар. школе, са 3 учитеља, 1 учитељицом, 1 катихетом и 2 помоћне учитељице за францески језик и гласовир.

Обе ове школе: основна и виша девојачка школа имају заједнички школ. врт, где се обучавају мушки у облагорођивању воћкица, а женске у неговању куњског поврћа и цвећа.

Свака од ових школа има своју засебну библиотеку и своје засебне збирке за природне науке. Библиотеке се деле на стручне учитељске и дечије библиотеке.

Библиотека за срп. основ. нар. школе има 677 комада стручних дела и 210 ком. дечијих забавних дела, свега 887 екземплара. — Сад се ове шк. 183³/₄ год. основала библиотека на ченејској салашкој школи, о којој ћемо, ако Бог да, донети извештај на крају ове текуће шк. 188³/₄ године.

—п.

ИЗВЕШТАЈ

са X. редовног сасстанка шајкашког окружног учитељског збора, држаног у Жабљу 17. окт. 1883,

Председава: Ст. Јанковић; бележи: К. Миловановић. Присутни: Бабић, подпретседник, Коњовић, Сабљица, Поповић, Чешљар, Рудићева, Магарашевићева, Трифуновић, Брэдваровићка, Бошњакова, Чавић, Пауновић, Радуловићева, Крецул, Докић, Марковић, Михајловићева, Димић, Бабићева, Фазекашова, Јоцић, Јаконић, Јанић, Мирилов, Петровић, Екерт, Тир, Шандор, Карл, Стефановићева, Штајгер, Лаутенбах. Отсутни: Јанковић, Бугарски, Радивојевић, Маршић, Каћански, Перлаки.

Претседник поздравља збор и отвара седницу. — На позив претседника ради Сабљица са I. разр. из „припреме за писање и читање.“ Раствара с децом поједине реченице у речи, речи у слокове, а ове у гласове. Говори о усправљеном правцу. Пише усправљен потез на таблу и позива децу да исто чине по његовом тактирању.

Бабићева, на позив председников да ради са II. разр. „мађарско читање и превађање“ изјављује да није за предавање спремна, пошто од тителске политичке власти није добила извештаја, ко ће из кога предмета предавати. — То исто изјављује лочки учитељ Крепуљ. — На позив претседника ради из тога предмета Рудићева као домаћица. Прво чита сама из дотичне књиге, за тим превађа речи и реченице; читају деца и превађају.

На позив претседника ради Крестићева са IV. разр. „о обичним разломцима.“ — Сече јабуку на две половине; на табли написан потез дели на две половине. Изјављује да цело има две половине. Испитује колико половина имају 2, 4, 8 и т. д. цели. Пише на таблу $\frac{1}{2}$, упознаје са бројитељем и именитељем. Пише неколико разломака, за тим то исто раде деца.

Докић чита своју расправу о „задаћи основних школа.“ Говори о васпитању, које школа ваља да да̂ поред осталих нужних наука својим питомцима. Говори о непотпуном домаћем васпитању. Као срество за боље и потпуније васпитање вели да је очигледна настава. Говори о штетним посљедицама ако се васпитање занемари.

Пошто се записник до сада после сваке седнице слао у Тител учитељима грађанске школе, да га читају и упознају се са нашим радом; пошто исти (учитељи) овом приликом записника на збор не донеше — збор једногласно закључује да се записник више у Тител не шаље, а браћа са грађанске школе, ако хоће да знају шта се ради нека дођу на збор.

На позив претседника вели Сабљица, да је своје предавање црпио из Вукићевићевог упутства.

За критиковање сабљичиног предавања јављају се Миловановић и Чешљар. — Учење читања и писања може да се почне одма првог школског дана, и по томе могла би овака шестонедељна припрема као нешто излишно сасвим да изостане, но како је за свако учење потребно дуже вежбање, тако је то и код учења читања и писања, и ту ваља да се деца пре тога посла науче чисто изговарати речи, ове раскланати у сло-гове, а сло-гове у гласове. Начин Сабљичин се похваљује и предлаже му се: *добро*.

Сабљица добија завршну реч и вели: да оваке припреме не сматра за излишне, пошто оне олакшавају учитељев доцнији рад, а деца су пријатна забава у првим школским данима. — Оцењује се са: *добро*.

Рудићева вели, да је изненада позвана на рад и држи да је према томе добро радила. —

Критикују: Докић, Миловановић и Чешљар. Ако и код којег језика, ал' код мађарског је најпужније да сваки читапачки комад учитељ својим ученицима сам прочита, разјасни и растумачи, пазећи да се свака реч, сваки слог и глас чисто изговори. Начин Рудићеве је, осим неких малих мана, сасвим добар и целисходан, само нове речи из сваког чит. комада ваља да се прибележе и на памет науче. — Предлог: *добро*.

Рудићева вели у своју обрану, да деца имају у својој књизи речник, па нека из њега уче речи иа памет. — Оцењује се са: *добро*.

Крестићева вели у препоруку свог предавања, да се држала стечене науке у препарандији.

Критикују: Брэдваровићка и Докић. Као и сваки наставни предмет, тако и рачун ваља да се предаје што очигледније, јер само се тим начином добијају чисти појмови о ономе што се предаје. Крестићева је усвојила тај начин и предавање јој је добро испало, само предмет о ком је говорила лак је врло за IV. разр. Предлаже јој се: *добро*. — Оцењује се са: *добро*.

Предавање Докића збору се допада и предавач се оцењује са: *добро*.

Чита се отпис вис кр. надзорништва у погледу друштвеног словника. — Узима се на знање. — Чита се резигнација досадашњег перовође Стакића — што се такођер узима на знање.

На позив претседника бира збор себи перовођу; на предлог Коњовића буду изабрани за перовође: Миловановић и Трифуновић.

Докић моли збор да га саслуша и да му речи уђу у записник. Пошто извину Бабићеве не прима, јер од куд то, да сама она у Тителу није читала извештај претседника о томе, ко је из ког предмета за рад одређен; пошто је својим сопственим ушима чуо да се Бабићева не прима предавања само за то што су Жабаљска за њу са свим страна деца — то предлаже: да се од сад не само они који на збор не дођу, него и они који се за своје предавање писмено не спреме и до одређеног времена претседнику тај свој писмени рад не пошљу, као и они који на самом збору неће да предају — казне новчаном глобом од 2 фор. и да тај новац по одобрењу вис. кр. шк. надзорништва у друштвену касу уђе, јер он се уверио да многи не ће просто из немара или бојазни од јавности да предају. — Предлог Докића прима се једногласно. —

Пошто је благајник болешћу спречен отсутан, то његов извештај отпада. — Место за идући састанак буде на предлог њих више, одређено у Гор. Ковиљу. — Нанослетку чланови уплаћују своју чланарину; по том затвара председник седницу у $\frac{1}{2}$ 1 по подне.

У Д. Ковиљу 28. окт. 1883.

Кузман Миловановић,

нар. учитељ и извештач шк. окр. учт. збора.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(Загреб.) Почетком новембра отварају се на кр. реалкама у Загребу и у Земуну трговачке школе, и то ове године свагде само први разред. У трговачку школу могу да ступе само они ученици, који су свршили нижу гимназију или нижу реалку. Као што читамо у једном београдском листу предавање се у тој школи у Земуну *скроз немачки* (!!) — У мушку кр. препарандију у Загребу уписало се у I. разред 41, у II. разред 30, а у III. разред 31, укупно 102 учитељска приправника. У женској кр. препарандији постоји ове године само III. разред, у који се уписало 33 ученица. Од године се укида сасвим женска кр. препарандија, те ће се изображавање хрватских учитељица оставити једино препарандији милосрдница. — Скупштина загребачких учитеља закључила је, да влади предложи, да се у хрватским школама почне ћирилица да учи истом у трећем разреду и да по томе буду сви чланци у другој читанци печатани латиницом. Ма да би се из виших разлога морало желети, да деца што

раније науче обе писменице, то ипак немамо ништа против закључка горње скупштине, само је онда право, да и српске школе добију за други разред посебну читанку, у којој ће сви чланци бити печатани само ћирилицом. Иначе ћемо се можда на ту скупштину обазрети посебним чланком.

(Беч.) За ванреднога професора српскога језика на ц. кр. оријенталној академији у Бечу постављен је бечки надучитељ г. Илија Солтоковић. Исти је родом Славонац, свршио је негдашњи учитељски двогодишњи течај на малој реалци у Панчеву и био је после тривијалан учитељ у Винковцима. Кад је пре 18 година била у Бечу велика оскудица у учитељима, компетује он тамо за учитељско место, добије га и постане пре неке године надучитељ. Сад је ето позван, да предаје српски језик будућим аустро-угарским дипломатама. Заиста лепо унапређење за народног учитеља!

(Непромишљена наредба.) „Српском колу“ пишу из Голубинаца, да је окружно веће издало наредбу, по којој се на свакој школи има да постави натпис „џиона“, и то се изрично наређује: латиницом. Та је наредба врло озлоједила многе српске општине, које налазе за неумесно, да се натпис латиницом ставља на српске школе, које су Срби о свом или шта више (као у Голубинцима) о своје цркве трошку зидали, на шта више и у општинама, у којима нема ниједног човека римске вере. С тога се школеко веће у Голубинцима оградило против те наредбе тражећи, да се на српску школу постави натпис српски *ћирилицом*, а тим примером су пошле или ће поћи и остале српске општине.

(Будим-Пешта.) У предрачун за идућу годину, који је поднесен сабору, стављено је за основну наставу 60.000 фор. више него досада.

(Сомбор.) 7. окт. положили су сврш. приправници Кузман Стефановић и Коста Петровић накнадно испит из рачуна, те су им издате учитељске дипломе.

(Шегртка настава.) Кр. уг. министарство за богочаст и јавну наставу издало је на све управне одборе у Угарској циркулар, у ком се у главном ово вели: Да се шегрти приморају да у школу долазе, закључило је министарство, да се у свима општинама, у којима има бар 30 шегрта, оснују обртничке школе нижега реда, у којима ће се сем елементарних предмета учити поглавито и обртничко цртање. Школе те имају се организовати по наредби од 16. авг. прошле године. Пошто се те школе битно разликују од поворних школа и пошто треба поглавито да служе интересима обртничког сталеза, то имају трошкове за подизање и одржавање истих понајпрво да носе дотичне општине и мајстори, који држе шегрте или занатлијске задруге и сем тога обртничке коморе. Управу тих школа и непосредан надзор врше општине и нарочито месне занатлије. Управни одбори имају да настоје, да се такве школе подижу, одржавају и сходно министарском наставном плану уреде. Врховни надзор припада министру, који га извршује преко школских надзорника и министријалних повереника, које му предложи обртничке коморе и занатлијске задруге. Даље је министар за надзор свију таквих школа у земљи наименовао генералног комесара, који ће стојати у непосредном сношају са појединим управним одборима, школским надзорницима и министарством наставе и којег треба у његовом званичном делокругу да потпомажу све те власти.

(У Петрограду) је одлучило варошко веће, да оснује једну нову школу, која ће се звати по имену умрлог славног песника: „Тургеневљева грађанска школа.“

www.unib.rs

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Р А З Н О.

(Састанак југославенских књижевника.) Југославенска академија знаности и уметности у Загребу, која је покренула идеју о том састанку, добила је од свију учених и књижевних друштава на славенском југу одговор, да прихватају у начелу од академије потакнути састанак учењака и књижевника југославенских за г. 1885. Услед тога је филолошко-исторички разред академије изабрао централни одбор, ком ће бити задатак, да приправи поменути састанак. У тај одбор уђоше др. Фр. Рачки, А. Павић и П. Будмани. Математичко-природословни разред сложио се у том, да се на дневни ред тога првога састанка стави расправљање заједничке научне терминологије.

(Ново школско здање.) 9. окт. освећено је свечано у Брестовцу у Бачкој новосаграђено здање српске школе. Службу Божију одслужио је са четири свештеника пречасни господин окружни прота Љубомир Купусаревић. После службе ишла је литија у школу, где је освећење изведено. Свечаност је завршена сјајним банкетом, на ком је пречасни г. прота изговорио значајну беседу о важности школе.

(Праг.) 15. октобра отворен је медицински факултет на чешком свеучилишту. Тога истога дана постављена је и камена плоча са натписом на кући у Спаљеној улици, у којој је дуго година живео, а после и умро славни чешки физиолог Др. Јан Ев. Пуркиње.

(Сомбор.) С радошћу морам приметити, да се наши учитељи у више места енергично заузимају да појање и певање на такав степен савршенства подигну, као што се то и правом захтевати може. На првом месту је црквено појање, у којем показује народ своја побожна осећања и којим уздиже душу своју к Богу а срце топи у дубокој смерности. Јер у појању говори народ своме творцу из срца и говори као што осећа. Само српски народ је тако срећан, да има своје народно црквено појање. Зато треба, да сваки учитељ се прихвати тога, да оно лепо и узвишено појање по могућству негује, јер није доста црквено појање умети, него га ваља још и сачувати, пред свет изнети, да и свет позна његову вредност. Не захтева се од учитеља појање у 4 гласа, али у 2 гласа може сваки учитељ појање обучавати, а то тим више, јер има у школи доста дечијих снага (гласова сопран и алт). Да је двогласно појање много лепше него једногласно, нетреба још обашка доказивати. То исто важи и за певање дечијих песама у школи. Са леним појањем и певањем се народ и васпитава. Ових неколико речи прибележио сам овде само за то, у нади, да увиде наши учитељи вредност и важност појања и певања, и да се с вољом за усавршавање истога заузму. Непосредан ми је повод томе дао г. Константин Живковић народни учитељ у Руми, који је написао у ноте црквену мелодију „Хвалите“ и „Достојно“ 6 гласа и послао на поклон збирци српског народног учитељштва у Сомбору. Г. Живковић је први од учитеља, који се прихватио тога посла и написао у ноте црквене мелодије и највећма је на то пазео да мелодије верно напише, тако као што их народ поји. Доказ томе јесте његово Хвалите и Достојно. Мелодија Достојно је верније написана него Хвалите, јер ова се код нас местимице друкчије поји, него што је г. Живковић забележио. Мелодију може само онај добро написати, ко све осећа, што и народ осећа у својој мелодији, У осталом желим г. Живковићу у његовом послу напредак и надам се, да ће са трудом постићи оно, што жели.

Драгутин Блажек.

(Дружина српског народног позоришта) приспела је у Сомбор и даваће овде представе преко зиме.

Н Е К Р О Л О Г.

10. октобра преставио се у Новоме Саду у 54. години живота *Петар Натошевић*, председник новосадске српске читаонице и брат врховног школског референта дра Ђорђа Натошевића. Покојник, по занимању својем трговац, познат је био као ваљан и одушевљен Србин, који је у свакој прилици био готов на рад за народно и опште добро.

14. октобра преминула је у Новоме Саду велика народна добротворка *Марија Трандафил*, која је оставила више знаменитих легата на просветне и хуманитарне цели.

ПРОМЕНЕ У ШКОЛСТВУ.

Сврш. приправница Вукосава Ползовићева постављена је за учитељицу у Стублинама у ваљевском округу. Сврш. приправник Тодор Ракић изабран је за учитеља у Шивница, а сврш. приправник Паја Ставичков за учитеља у Калазу.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

Тражи се учитељ у српској вероисповедној школи у Тешњу; иште се подпуна способност за учитеља и певца црквеног и умиљат глас. Плата је 500 ф. стан и огрев. Молбенице се имају одмах поднети одбору српске општине у Тешан. (Tešanj u Bosni).

С Р П К И Њ А М А.

Добротворна Задруга Српкиња Новосаткиња добила је решењем високог кр. уг. министарства пољоделства, обраде и трговине од 27. маја о. г. бр. 22.236. највишу дозволу, да може овде у Новоме Саду идућег лета месеца јула и августа 1884. год. приредити изложбу женског ручног рада и производа раденица Српкиња.

Поводом тим обраћа се потписани одбор поново на Бас драге сестре и Српкиње из наше Аустро-Угарске домовине с најусрднијом молбом, да нас у овом важном, родољубивом и великом подухваћу својски потпомогнете.

Рад разјашњења напомињемо Вам и овом приликом, да би у смислу нашег првог писма од 9 (21.) октобра 1882. г. бр. 72. имала ова изложба да изнесе на видик све творевине женске руке, што се израђују у срп. кућама и у срп. нижим и вишим женским школама. Према томе имало би се на тој изложби прибрати све оно, што израђује женска рука по нашим ратарским кућама као народну рукотворину, а прибрати оно, што израђује женска рука по отменијим кућама, као уметнички рад било зарад забаве и уреса свога, било пак ради заслуге и зараде, а тако и оно, што наша деца у нижим и вишим жен. школама рад своје поуке и усавршавања раде.

Изложби тој била би дакле тројака цел:

Прво: да се види: колика је, каква је и шта вреди у нас народна и уметничка женска радност;

Друго: да се види: коју би грану те радности ваљало у нашем народу подстицати и подпомогати, да би отуд Српкиње имале што бољу зараду и корист:

Треће: да се види: којим правцем и путем иде наша основна и виша женска школа у ручном раду, да постигне сврху, која је тим школама у овом послу истакнута.

По томе служиће ова изложба с једне стране за поуку, с друге као место, где ће се истакнути предмети моћи оценити, а према приликама и продати.

И како смо ево изложиле цел и смер ове изложбе, молимо све родољубиве Српкиње, а поглавито срп. женске задруге и учитељице основ. и виших школа, да нас у овом послу својски потпомогнете; а то би се најбоље дало тако учинити, кад би се и у оним местима, где још нема овакових задруга, склонили нарочити одбори за ово и као такви да порадите на овоме.

1. да прикупљате у месту и околини до сад израђене женске рукотворине што се израђују по наших ратарских куќама од најаростијих до најсавршенијих рукотворина;
2. да прикупљате у месту и околини израђене вештачке рукотворине из наших отменијих домова;
3. да дате израдити нове ствари, једне ил' друге врсте за ову изложбу намењене;
4. да учитељице наших појединих основ. и виших жен. школа приберу и саставе изложбу из израђених школских предмета оним поретком и поступком, како се то у дотичној школи ради;
5. овако прикупљене и израђене ствари за ову изложбу имају се тачно увести и исписати у списак, који се уз овај проглас доставља. па у рубрике дотичне има св назначити: ко је радио предмет и одкуда је та раденица; ко шаље предмет на изложбу; је ли тај предмет за продају и ако је: да му се означи цена.
6. да се ти прикупљени, израђени и у списку означени предмети припошљу овамо заједно са списком најдаље до Петрова дне 29. јуна (11. јула) 1884 г.;
7. да се век до Ђурђева дне 1884. г. пријаве одбору овом сви који желе, и ако је могуће и са колико предмета, учествовати на овој изложби; и
8. на послетку, да се до Ђурђева дне 1884. г. пријаве овамо и оне задруге и одбори, који би можда имали, толико прибраних и нарађених предмета, да би могли испушити засебну одају, а желели би то.

Дни отварања и трајања као и програм светковине, којом ће се та изложба отворити и довршити означиће се накнадно путем наших јавних листова, а и доставиће се на захтевање свакоме обашка.

Осим тога молимо Задруге и Одборе, да скупе за ову изложбу и новчаног прилога, па да једним делом од тога подмирују трошкове око прикупљања и шипљања предмета за изложбу, а други део нека пошљу најдаље до Ђурђева дне 1884 год овамо тако, да се отуда могу подмиривати трошкови око разошиљања ових предмета, за чуварину и за издавање различитих награда за раденице, које се буду најбоље одликовале својим радовима.

Да би се ова велика и тешка задаћа могла боље и лепше извести, образовао се овде на нашу молбу нарочити мушки одбор, којег су чланови обећали, да ће ову женску задругу у свему својски потпомоћи. Чланови су томе одбору: А Хаџић секретар „Матице Српске“ и уредник „Летописа“, Јован Грић професор. Стева В. Поповић школ. референт и надзорник Текелџанума, Мипа Димитријевић књижевник и публициста, Стева Поповић Пеџица сенатор варошки. А. Јорговић професор, Мита Калић професор, Др. Јов. Велимировић лекар. Мита Коџа трговац, Мита Јефтић економ, Ђока Поповић књиџар, Паја Бокшан трговац, Данило Манојловић благајник „Матице Српске“, Сава Петровић актуар „Матице Српске“, Милан Давидовац правник, Ђока Милић учитељ, Цера Матић трговац и Александар Вујић правник.

Драге Српкиње! Ово је првина, да ми у заједници, као ћери милог нам српког навода, мислимо да изађемо на јавност својим укусом, радом и умотвором пред нашим и страним светом, па у тој првој појави нашој, треба да се прикажемо дичне, те да својим делима осветламо образа себи и нашем народу и да тим стечемо права, да и нас културна историја забележи у врсне суделаче и важне чињенице око народњег и човечанског привредно-културног напретка. Ово је наша заједничка ствар, па за то Вас и опет молимо, да свим силама порадите, како да нам та прва изложба буде што обилатија, што сјајнија. — У то име, Бог нам помогао!

Из седнице одбора Добротворне Задруге Српкиња Новосаткиња држане

У Новоме Саду 7. (19.) септембра 1883.

У име одбора Добротворне Задруге Српкиња Новосаткиња :

Перовођа :

Аркадије Варађанин с. р.

Начелница :

Јулијана Радовановића с. р.

ЈАВНА КОРЕСПОНДЕНЦИЈА.

Г. Мил. Јовановићу уч. у Приједору. Послали смо Вам све бројеве од почетка године, те нам до краја године дугујете још 1 ф — Приспели су ови чланци и расправе: „Телесна казна“, „Цртање у основној школи“ и „Моје младом колеги.“ — Г. А. Бого-сављевићу уч. у Батосеку. Шаљемо Вам у по цене и то од 17. броја (50 н.), а ако желите и предходне бројеве да имате, пошљите 1 ф. 50 н. — Г. Кончару у Ј. Примите као цар.

Издаје и уређује : НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.